

Barmhartig en genadig

Ledevaartkerk Chaam, zondag 7 juni 2020

Terugluisterdienst, opgenomen op vrijdagavond 5 juni

Ds. Sara Dondorp

Schriftlezing: Exodus 34:4-9 (vertaling: Monshouwerstichting, www.schriftlezing.nl)

Inleiding

De zondag na Pinksteren heet Trinitatis. Zondag van de Drievuldigheid. God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest zijn drie verschillende verschijningsvormen van dezelfde God. Zo wil het leerstuk van de oude kerk. Voor ons is dat lastig te begrijpen. Misschien is het uiteindelijk niet zo relevant hoe God zich manifesteert, maar vooral dát God op ons mensen betrokken wil zijn. Dat God te midden van mensen wil wonen, wil meegaan. Dat God, in welke verschijningsvorm dan ook, barmhartig en genadig is. Ook al zijn mensen in de praktijk vaak halsstarrig. Die beide elementen komen in Exodus 34 naar voren. Vorige week lasen we hoe Mozes de berg op ging om God te ontmoeten en om de Wet te ontvangen. Beneden werd het volk ongeduldig en begon men te dansen om een gouden kalf. Mozes werd zo kwaad, dat hij de stenen tafelen met de wet kapot sloeg. Nu gaat Mozes opnieuw de berg op. En hij neemt twee zelf uitgehakte stenen tafelen mee naar boven. Daar laat God zich kennen als barmhartig en genadig. En Mozes omschrijft het volk als halsstarrig. De Christelijke traditie heeft dat vaak gezien als negatieve duiding: alsof het joodse volk halsstarrig is en andere volkeren niet. Maar zo staat het er niet. Over andere volkeren wordt hier niets gezegd.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

In het Exodusgedeelte wat we lasen is er één zinnetje in het bijzonder waar de rabbijnen zich uitgebreid het hoofd over hebben gebroken. Mozes pleit bij de Eeuwige voor het volk: ga alsjeblieft midden onder ons met ons mee, WANT een halsstarrig volk is dit. Alsof die halsstarrigheid voor ze pleit. Daarom moet God meegaan! De verleiding is groot om het toch maar anders te lezen: Ga alsjeblieft mee, hoewel we halsstarrig zijn; of: ook al zijn we onhandelbaar... Maar dat staat er niet. Ga in ons midden met ons mee, te midden van ons, misschien wel juist omdat we halsstarrig zijn. Het lijkt bijna alsof Mozes het als aanbeveling noemt.

Juist op die gedachte van halsstarrigheid als aanbeveling, denken de rabbijnen door. Net als de vorige zondagen is Jonathan Sacks weer mijn gids. In de loop van de geschiedenis zijn voorbeelden genoeg te vinden, schrijft hij. Was het volk in Exodus halsstarrig ongehoorzaam, het kan ook anders. De halsstarrigheid kan ook de andere kant op gaan, richting gehoorzaamheid. Er gaat een verhaal over de Romeinse keizer Caligula, - rond het jaar 40 van de gebruikelijke jaartelling - die midden in de tempel van Jeruzalem een standbeeld wilde oprichten. Een standbeeld van zichzelf welteverstaan! Jonathan Sacks omschrijft de reactie van de Joodse bevolking als:
"...één van de eerste geregistreerde incidenten van geweldloos verzet en burgerlijke ongehoorzaamheid."¹

---

¹ Jonathan Sacks, *Exodus boek van de bevrijding*, Skandalon 2019, p. 240.

Door de koppige halsstarrigheid van de joden, komt het beeld er niet. Hier zien we de positieve kant van halsstarrigheid. Zo halsstarrig als ze rondom het gouden kalf in hun ongehoorzaamheid waren, zo halsstarrig waren ze later in hun trouw en gehoorzaamheid. Halsstarrigheid is dus niet altijd negatief.

Als het om halsstarrigheid gaat, hebben de joden daar geen patent op. Misschien hebben alle mensen wel hun halsstarrige momenten. Vanwege de strenge corona-regels, kunnen wij daarover meepraten. Zelfs al zijn de bedoelingen vaak alleen maar positief, dan blijkt het toch niet altijd te lukken om anderhalve meter afstand te houden. Of we nu allemaal individueel tegelijk – en dus met te veel mensen – naar het strand gaan of gaan demonstreren tegen onrecht, we doorbreken de regels, we doorbreken de solidariteit. Welke regel is belangrijker, lag afgelopen week op ieders tong: de regel om te mogen demonstreren tegen onrecht en discriminatie of de regel om vanwege gezondheidsrisico's afstand te houden. Het antwoord ga ik hier niet geven, als dat al mogelijk zou zijn, maar de oordelen en de veroordelingen waren stevig. Dat zou je halsstarrig kunnen noemen. In Amerika neemt halsstarrigheid momenteel grimmigere vormen aan. Vreedzame demonstraties die 's avonds ontaarden in plunderingen en een president die met strenge taal alleen op de plunderingen reageert. Ruim 50 jaar geleden demonstreerde Martin Luther King al voor gelijke rechten. Ook toen ging het al over excessief politiegeweld, vooral tegen minderheden. Ook toen werden vreedzame demonstranten over één hoop gegooid met relschoppers en plunders, zodat hun boodschap ondersneeuwde. Het is om moedeloos van te worden, dat er in al die tijd zo weinig veranderd is. Graag zou ik hier een hoopvolle draai aan geven, zoals dominees vaak doen. Maar dat lijkt me niet eerlijk. Er is weinig hoopvol aan al het geweld en het tegengeweld. En al helemaal niet aan de halsstarrigheid waarmee meningen lijnrecht tegenover elkaar blijven staan. Als we op zoek zijn naar hoop, zouden we in een andere richting moeten kijken.

Wanneer Mozes de berg opklimt, daalt de Eeuwige naar Mozes af. De ENE ging aan zijn aangezicht voorbij, staat er dan. Ze naderen elkaar in een soort mystieke ontmoeting. En God maakt zich bekend met de naam die Mozes eerder te horen kreeg. De Godsnaam die wij niet uitspreken, waar we Eeuwige zeggen of Ene of Heer. Wie hier de Godsnaam uitroept is niet helemaal duidelijk: Mozes of God zelf. Twee keer klinkt die naam. Als bij een indringende roeping. Zoals Mozes bij de brandende braamstruik was geroepen: Mozes, Mozes! En later Abraham en Samuel en nog later Saulus voordat hij Paulus werd. 'ENE, ENE, barmhartige en genadige god wiens toorn niet snel ontbrandt van buitengewone solidariteit en trouw, die solidair blijft met duizenden, die schuld en overtreding en zonde wegneemt.....' Het klinkt bijna alsof God hier geroepen wordt. De roeping van God als de barmhartige God van Israël. Een roeping die ingevuld wordt met een richting: zó wil de ENE God zijn: Barmhartig, genadig, niet snel in toorn, solidair en trouw. Heel erg anachronistisch zou je het een mission statement kunnen noemen. De Eeuwige gaat met mensen mee, sterker nog: midden tussen de mensen. Daar, midden tussen mensen, is God barmhartig, genadig en trouw. Zelfs als mensen halsstarrig zijn. Nee, zo stond het er niet... God gaat midden tussen mensen mee, want ze zijn halsstarrig. Misschien zit daarin wel de troost. Hoe halsstarrig wij mensen ook zijn, God gaat met ons mee. De Eeuwige die heet 'Ik zal er zijn' gaat mee in onze halsstarrigheid. De Eeuwige heeft George Floyd en zijn nabestaanden niet verlaten. En al die anderen die vernederd, geslagen en mishandeld worden. Laat ze halsstarrig zijn in hun verzet, laat ze halsstarrig zijn in hun streven naar rechtvaardigheid! Is dat uiteindelijk niet barmhartiger dan troost alleen? De halsstarrige weg naar rechtvaardigheid is een zware weg, een weg

die oneindig veel geduld vergt. Maar langs die weg worden mensen in hun recht gezet. Ook dat kan je barmhartig en genadig noemen. Of ben ik nu toch weer die dominee die er een hoopvolle draai aan geeft? Waar het volgens mij om gaat is dat God een God is die solidair is met degenen die niet gehoord worden. Barmhartig, genadig én rechtvaardig.